

PRIKAZ KNJIGE S. PIPLOVIĆA *IZGRADNJA SPLITA U XIX. STOLJEĆU*

UDK: 721(091) (497.5 Split) "18"
Primljeno: 7. XII. 2015.

dr. sc. JASENKA KRANJČEVIĆ
Institut za turizam
Vrhovec 5
10000 Zagreb, HR

Split, drugi grad po veličini u Hrvatskoj, dobio je još jednu vrijednu knjigu. Na jednom mjestu prvi je puta cjelovito prikazan urbanističko-arhitektonski razvoj grada u XIX. stoljeću. Autor knjige *Izgradnja Splita u XIX. stoljeću* je arhitekt dr. sc. Stanko Piplović poznati neumorni istraživač graditeljskog naslijeđa Dalmacije te autor brojnih knjiga i članaka o urbanističko-arhitektonskom razvoju Splita.

Namjera autora bila je rasvjetljavanje izgradnje grada odnosno vremena u kojem su stvarane pretpostavke za njegov kasniji nagli razvoj. Temeljem istraživanja brojnih i dostupnih podataka autor je želio čitateljima predočiti kako se gradio grad odnosno kada i pod kojim uvjetima su građene važne građevine koje Splitu daju gradski karakter te koji su sve arhitekti u njemu djelovali.

Gradovi duge i bogate prošlosti poput Splita, imaju svoje uspone i padove, a Split je tijekom XIX. stoljeća, nakon četiri stoljeća letargije pod Venecijanskom upravom, doživio prostornu transformaciju jer se od zapuštene varoši preobrazio u važno središte šireg okruženja. Ne smije se zaboraviti da je u to vrijeme Split prolazio mukotrpan put političkog, kulturnog, gospodarskog i drugog sazrijevanja.

Split je tijekom XIX. stoljeća bio pod dvije uprave. Kratkotrajnom ali ne manje značajnom Francuskom i stoljetnom Austrijskom upravom. Temeljem tih podataka autor je podijelio knjigu u dva poglavlja. Zbog nedostupnosti građe vrlo je mali dio knjige posvećen Francuskoj dok je veliki dio knjige posvećen Austrijskoj upravi. Svako poglavlje autor započinje s opisom općih prilika kako bi čitatelje upoznao sa situacijom tog vremena. U cijeloj knjizi vješto su isprepleteni naponi urbanizma i arhitekture u gradnji komunalne infrastrukture ali i sukobi između grada, investitora i arhitekata pogotovo prilikom primjene novih građevinskih oblika, materijala te tehnologija. Zanimljivost knjizi daju brojni projekti koji nisu realizirani iz različitih razloga.

Vrijeme Francuske uprave u Splitu obilježilo je djelovanje generala Marmonta. To je vrijeme kada se uređuju prostori te grade ceste ali i uspostavlja zdravstveno i drugo stručno školstvo. Zanimljiv je podatak da je general naredio gradnju arheološkog muzeja u Splitu. Iz gotovo stoljetne Austrijske uprave sačuvan je znatno veći broj dokumenata, tiskovina i projekata iz kojih je bilo puno lakše rekonstruirati vrijeme preobrazbe grada. Osim prostornog razvitka grada opisane su prometne veze, pomorske gradnje, stambena arhitektura, upravne zgrade, zgrade za kulturu, zgrade za zdravstvenu i socijalnu skrb, ugostiteljstvo, školske zgrade, vjerske građevine, graditeljsko nasljeđe, poslovne i gospodarske građevine, vojne građevine, komunalne zgrade, infrastrukturne građevine, zelene površine, groblja, javni spomenici te područja za sport i rekreaciju.

Prije zaključka autor opisuje djelovanje *Društva inžinira i arhitekata* u Splitu a zatim abecednim redom niže kratke biografije graditelja / arhitekata koji su ostavili više ili manje traga na oblikovanje Splita u XIX. stoljeću. Većina arhitekata koji su djelovali u Splitu nisu bili iz Splita i u njemu su boravili kratko.

U različitim vizijama grada te razvojem graditeljskog te prirodnog nasljeđa prepoznate su dvije važne točke a to su Dioklecijanova palača i Marijan koji i danas čine prostorne simbole.

Osobita vrijednost knjige su brojni izvori koji nisu dostupni na internetu, a sada su prezentirani na jednom mjestu te je tako otvoren put zainteresiranim istraživačima za urbanističko i arhitektonsko naslijeđe ovog grada. Uporabivosti knjige pomaže opsežno kazalo osoba. Istraživanje ima veću vrijednost ukoliko se uzme u obzir činjenica da do sada ni jedna institucija nije uspjela naći snage za istraživanje izgradnje grada tog vremena.

Nesumnjivo arhitekt Stanko Piplović ponovno je zadužio grad Split jer je uspio rasvijetliti urbanističku-arhitektonsku preobrazbu Splita u XIX. stoljeću.

Slika 1. Pogled na splitsku luku. U pozadini zgrada Režije duhana, crkva svetog Petra i Biskupska palača.

Slika 2. Pogled prema zapadu na dio grada. U prvom planu je pazar, desno katedrala, bivši Dioklecijanov mauzolej, a u pozadini brdo Marjan.

*Slika 3. Naslovnica knjige; Izdavač: Društvo prijatelja kulturne baštine Split, 2015.
Urednica: Karmen Hrvatić, recenzenti: dr.sc. Robert Plejić; dr.sc. Vesna Perković Jović*